

Inhoud

Inleiding: de roeping van de student	9
Ontstaansvoorwaarden	10
Generaties	14
Katholiek Vlaanderen	16
Dit boek	18
1. Het 'zoldercongres' (1920)	21
Reorganisatie en radicalisering	22
Krachtmeting	26
Het 'Zoldercongres'	31
Betekenis	34
2. Leiders van morgen (1919-1940)	39
Een eensgezinde beweging (1919-1921)	39
Vlaams-nationalisme en studentenrevolte (1921-1925)	43
Groeiende tegenstellingen (1925-1930)	50
Vernieuwing (1930-1932)	58
Revolution von rechts (1932-1936)	63
Polarisering en concentratie (1936-1940)	72
Besluit	81
3. De Dietse Studentenbeweging (1919-1940)	89
Culturele toenadering en stamverwantschap	91
In het anti-Belgische spoor	94
Groot-Nederland in veelvoud	99
De bloeitijd van het DSV	102
De werfkracht van het weekblad <i>Vlaanderen</i>	107
Malaise	111
Het nieuwe front	115

Verval	118
Besluit	121
4. Strijd om het AKVS (1919-1935)	123
Eigenheid	123
Bloeiende jeugdbeweging	129
Radicalisering en kerkelijke veroordeling	135
Concurrerende katholieke actie	140
Het waarom van de ondergang	145
Machtsstrijd en gewetensdwang	151
5. De nieuwe jeugd (1931-1935)	157
Een nieuwe jeugdbeweging	157
Een nieuwe volkse orde	167
Verdinaso tegen AKVS	178
Het einde van een traditie	186
6. De KSA-Romebedevaart van 1931	197
Katholieke Actie in Vlaanderen	199
Het Vlaamse perspectief: enthousiasme en naïviteit	202
Het Romeinse perspectief: voorzichtigheid en wantrouwen	207
De Mechelse aartsbisschop en de paus van Rome	212
Roma locuta, causa finita?	217
Rookgordijnen en pijnstillers	221
Besluit	224
7. Dromen van een nieuwe orde (1936-1940)	229
Organisatorisch kader	230
Ideologische oriëntering	234
Volk en staat	235
Kerk en politiek	238
Een nieuwe orde	240
Besluit	248
8. Vlaamse leeuw en rode vaan... voorbij (1944-1990)	251
Vlaamsgezind, katholiek, sociaal (1944-1958)	252
Studentensyndicalisme en 'Leuven Vlaams' (1958-1966)	258
Revolte	265
Het rode Leuven (1969-1978)	275

Kentering (1974-1980)	282
De kleine wereld (1978-1990)	288
Het vaandel voorbij (1990-)	292
9. De kering van het katholiek collegeleven (1945-1990)	297
Rots in de branding	299
Met 't kruis in top	301
Harde training voert omhoog	303
Stroomversnelling	307
Vakkennis en secularisering	311
Een ongewoon eiland	313
10. Traditie als hefboom voor 1968 (KSA 1955-1975)	317
Katholieke actie en jeugdbeweging: 'vruchtbare spanning'	317
Internationale Katholieke Studerende Jeugd	322
Vernieuwing vanuit de traditie	328
De 'beweging die wij bedoelen'	334
Impuls van IKSJ	338
Maatschappijkritiek en Vrij jeugdwerk	342
Zwenking en tegenstroom	349
Besluit	356
11. De katholieke universiteit: verdampende identiteit? (1960-1990)	361
Van Leuvense naar Katholieke Universiteit	363
De Universitas Catholica Lovaniensis	365
Een katholiek getto?	371
Vlaamse antiklerikale revolte	376
De geest van 1968	380
Verontruste reacties	384
Een opdracht	389
Besluit	393
12. De katholieke Vlaamse consensus en haar verwaseming (1960-1990)	395
Als een (Vlaamse en katholieke) vis in het water	397
De stroomversnelling van de jaren zestig	402
De tekenen van de tijd	407
In woelige wateren	410
Besluit	413

Besluit: andere tijden	417
Het kader: college, universiteit, studentenbeweging	417
Alles voor Vlaanderen	427
Vlaanderen hernieuwen in Christus	433
Contestatie	441
Het einde van een traditie	446
Noten	459
Inleiding: de roeping van de student	459
Het 'zoldercongres' (1920)	460
Leiders van morgen (1919-1940)	465
De Dietse Studentenbeweging (1919-1940)	478
Strijd om het AKVS (1919-1935)	486
De nieuwe jeugd (1931-1935)	488
De KSA-Romebedevaart van 1931	497
Dromen van een nieuwe orde (1936-1940)	505
Vlaamse leeuw en rode vaan... voorbij (1944-1990)	510
De kering van het katholiek collegeleven (1945-1990)	512
Traditie als hefboom voor 1968 (KSA 1955-1975)	514
De katholieke universiteit: verdampende identiteit? (1960-1990)	520
De katholieke Vlaamse consensus en haar verwaseming (1960-1990)	526
Besluit: andere tijden	527
Verantwoording	531
Herkomst van de illustraties	533
Afkortingen	537
Register	541

Inleiding: de roeping van de student

1968, en in het bijzonder mei '68, werd het symbool van het studentenprotest. Een wereldwijde contestatiebeweging van studenten deed het universitaire en maatschappelijke establishment op zijn grondvesten daveren. Die studenten gedroegen zich als hemelbestormers, gedreven door de utopie van een 'nieuwe', meer rechtvaardige en meer authentieke samenleving. Zij richtten zich minder op de verdediging van studentenbelangen, maar betrokken de hele samenleving in hun nieuw-linkse kritiek. Ze waren studenten met een roeping, die zich engageerden voor de gemeenschap. Ze deden het met een mengeling van naïef idealisme en heilige gedrevenheid. Ze zongen het niet alleen, maar waren er vast van overtuigd: 'Er komen andere tijden.'

Maar anders dan velen veronderstellen was de studentenbeweging van 1968 geen nieuw verschijnsel. Studentenbewegingen bestonden al langer. Hun geschiedenis ging terug tot het begin van de 19de eeuw. Toen waren er voor het eerst studenten die een appel meenden te horen uit de bredere samenleving, en zich geroepen voelden tot politiek en maatschappelijk engagement als groep. Dat gebeurde onder invloed van verlichting en romantiek, en sloot aan bij de geest van nationale en liberale revoluties die komaf wilden maken met de ancien régime-structuren, of die juist oude tradities wilden doen herleven. Toen was het dat studenten voor zichzelf als groep een eigen rol begonnen te zien in de samenleving. Zij voelden zich als verdedigers van een heilige zaak, als de 'the guardians of light' zoals de Zweedse studenten zich noemden. Zij beschouwden zich als mensen met een missie, als aankomende intelligentsia, als de 'leiders van morgen'. Zij putten moed uit de gedachte dat 'de toekomst hoort der jeugd' zoals Albrecht Rodenbach het formuleerde.

Eens de beweging op gang was gekomen werd de roeping van de student om als groep en individueel een eigen rol te spelen in de bredere samenleving, aangewakkerd door een levende traditie in de studentenwe-

reld zelf, die van generatie op generatie werd overgeleverd. Die traditie kon maar blijven bestaan zolang nieuwe generaties ze telkens vertaalden naar de eigen tijd. De ideologische golfbeweging van de studentenacties volgde daarom niet alleen de transformaties in de bredere samenleving, maar ook het ritme van de wisselende generaties en de met elkaar concurrerende generatie-eenheden.

In haar 'klassieke' verschijningsvorm in de 19de en 20ste eeuw sloot de studentenbeweging aan bij een bredere nationale of sociale emancipatiebeweging, waarvan ze vaak de beweeglijke voorhoede vormde en waarvoor ze fungeerde als onuitputtelijk reservoir van nieuwe militanten. Daarom had die beweging strikt genomen geen 'eigen' doelstellingen. Ze nam immers die van de bredere beweging over, al legde ze wel eigen accenten, waardoor ze op haar beurt de 'moederbeweging' beïnvloedde. In de studentenbeweging ging het streven naar maatschappelijke verandering en de actie naar buiten samen met het vormen van de medestanders als militanten. Beide elementen – vorming en actie, en vorming met het oog op actie nu én later – waren dus altijd aanwezig, maar de klemtoon kon naargelang de omstandigheden op het ene of andere aspect liggen. Daarom had de studentenbeweging een belangrijke socialiserende rol voor haar leden.¹ Haar impact was dubbel: rechtstreeks door een directe participatie in de beweging waar ze bij aansloot en onrechtstreeks door het op langere termijn vormen van nieuwe generaties militanten.

Ontstaansvoorwaarden

Studentenbewegingen konden alleen ontstaan doordat het student-zijn in de sinds de 19de eeuw gegroeide industriële samenleving drie specifieke kenmerken begon te vertonen, die het tot de jaren tachtig van de 20ste eeuw ongeveer zou bewaren: een eigen sociale positie, een bijzondere intellectuele habitus, en een zendingsbewustzijn als antwoord op bepaalde problemen in een bredere historische ontwikkeling.

De sociale positie van de student was iets bijzonders en was een eerste voorwaarde voor het ontstaan van studentenbewegingen. Anders dan de gewone volwassene of de werkende jongere was de student nog niet ingekapseld in de samenleving. Hij beschikte over een grote vrijheid en leefde enigszins buiten de gewone wereld in een 'voorlopige situatie'. Hij hoefde niet zoals zijn niet-studerende leeftijdsgenoten te vechten voor zijn dagelijks brood. De meesten van zijn vrienden – zo bleek uit sociologisch onderzoek – waren ook studenten, en meestal trouwens van dezelfde ge-

neratie. Hun sociale achtergrond verschilde nauwelijks en waar dat wel zo was, werd het klassenverschil verdoezeld door de gelijke status als student en door de gemeenschappelijke stijl van het dagelijks leven. Dat resulteerde haast automatisch in een sterk uitgebouwd groepsleven, dat als dagelijks gebeuren sterk naar binnen was gericht en weinig beïnvloed werd door de buitenwereld.

De Duitse socioloog Klaus Allerbeck, auteur van een sociologie van radicale studentenbewegingen, typeerde het student-zijn in de 19de en 20ste eeuw als een 'totaalrol', vergelijkbaar met die van de soldaat, de gevangene of de monnik. Een totaalrol slorpte de persoon volledig op en is onverzoenbaar met een andere sociale rol. Zelfs een student die een baantje heeft bleef in de ogen van de buitenwereld een jobstudent, niet een studerende werknemer. Een dergelijke rol was atypisch voor onze maatschappij, waarin immers een veelheid van te verzoenen rollen en een overlapping van sociale kringen het normale patroon vormde. In de maatschappij zorgde die vervlechting en overlapping van conflicterende rollen en leefkringen voor een reductie van de conflictintensiteit. In de studentenwereld daarentegen, leidde het ontbreken van een rollenconflict en het geïsoleerd zijn van de buitenwereld tot een negatieve visie op de houding van de niet-studerende bevolking en tot een radicalisering van de eigen stellingname.²

De belangrijkste sociale druk die een student ondervond, was die van de medestudenten. Dat had een dubbel gevolg. Enerzijds was de sociale prijs die een student moest betalen voor een radicale of rebelse houding niet erg hoog en kon hij gemakkelijk zonder negatieve gevolgen in eigen omgeving een conflict aangaan op het niveau van de maatschappij. Dat was anders dan wat zijn leeftijdsgenoten die al in het arbeidsproces waren ingeschakeld ervoeren. Anderzijds hadden studentenleiders vaak de neiging het zuivere beginsel te verheffen boven het halfslachtige compromis. Ze kozen vaak voor een principieel, getuigend 'expressief' politiek optreden, en verwierpen een pragmatische 'instrumentele' politiek. Hun atypische sociale situatie maakte het hun gemakkelijk radicaal en compromisloos te zijn, maar maakte hen ook blind voor de noodzaak om in de 'echte' wereld 'compromissen' te sluiten.³



De Blauwvoet was van 1920 tot 1940 het officiële tijdschrift van het AKVS, later van AKDS en DJV. Hier de nieuwe kافت vanaf 1923-24, ontworpen door Jos Speybrouck.

Behalve door zijn sociale situatie werd de politieke opstelling en socialisatie van de student – ten tweede – ook beïnvloed door zijn intellectuele habitus. Die gaf hem de mogelijkheid problemen in de samenleving kritisch te analyseren en te confronteren met ideologische concepten, die hij door zijn intellectueel niveau gemakkelijk kon hanteren, en bovendien op een hoog niveau van abstractie tot politieke conceptualisering te komen. Dat leidde vaak tot wantrouwen en soms zelfs cynisme tegenover de ‘officiële waarheid’ en de ‘gevestigde orde’. Een dergelijke houding werd ook gestimuleerd door zijn studieopdracht, omdat kritisch onderzoek van maatschappelijke waarden en waarheden als het ware een deel was van zijn werk. Dat leverde een groot zelfvertrouwen op en de overtuiging dat het eigen politieke optreden doeltreffend kon zijn. Al deze elementen samen – zo concludeerde de Britse socioloog Alan Marsh uit een empirisch onderzoek bij voormalige student-activisten uit de jaren zestig – leidde tot een groot ‘protest-potentieel’.⁴

Bovendien was de student er zich doorheen die hele periode van bewust dat hij zich voorbereide op een leidende rol in de maatschappij van morgen. Daartoe voelde hij zich ook aangespoord door de ‘normatieve verwachtingen die vanuit verschillende hoeken op hem afkwamen’. Vanuit ouders en volwassenen in het algemeen die deze verwachtingen uitdrukkelijk formuleerden, vanuit de bredere maatschappelijke stromingen van waaruit de student een appel op zijn engagement meende te horen – in Vlaanderen was dat vanuit de Vlaamse beweging, de Katholieke Actie, de arbeidersbeweging of de derde wereld – maar zelfs ook vanuit haar tradities die in de eigen studentenbeweging voortleefden en de perceptie van haar geschiedenis.⁵ Dat laatste kon maar effect hebben zolang er een traditie bleef bestaan die het zelfbeeld levend hield van de student als geroepene die de plicht had zijn plaats in te nemen in de tijdsoverspannende ketting van elkaar opvolgende generaties om de beweging gestalte te geven.

Ten derde werd de roeping en het optreden van de student beïnvloed door de historische context. Studentenbewegingen bestonden niet in een maatschappelijk vacuüm. Ze ontstonden pas als studenten inderdaad een appel meenden te horen uit de bredere samenleving waardoor hun zindingsbewustzijn werd aangewakkerd. Zo trokken Duitse *Burschenschaften* in het begin van de 19de eeuw op om hun vaderland te bevrijden van de napoleontische overheersing. Zo stonden daarna studenten opnieuw op de barricaden van alle liberale, nationale en sociale revoluties van de 19de en 20ste eeuw. Zo speelden ze soms decennialang tot op het einde van de 19de eeuw een rol in sociale bewegingen van uiteenlopende ideologische signatuur.⁶

Generaties

Soms bestonden studentenbewegingen maar heel kort: ze kwamen op in het spoor van opduikende conflicten en verdwenen weer ten gevolge van opgeloste spanningen. Soms echter – en dat was ook het geval in Vlaanderen – bleven ze lang bestaan en kwamen er telkens nieuwe generaties die de fakkel overnamen en de rol van voorhoede in de bredere beweging overnamen. Natuurlijk trad er dan af en toe discontinuïteit op of een golfbeweging inzake ideologie en politieke acties. De oorzaak van die beweeglijkheid lag in het generatieverschijnsel.

Studenten en studentenleiders volgden elkaar immers op in leeftijdscohorten van individuen die ongeveer in dezelfde periode geboren en opgegroeid waren en die daardoor – aldus de Duits-Amerikaanse socioloog Karl Mannheim – ernaar tenderden bepaalde opvattingen of benaderingen te delen.⁷ Een aantal aan elkaar grenzende cohorten vertoont gemeenschappelijke stijlkenmerken en kan – net als in de literaire wereld waar men spreekt van de ‘Tachtigers’, de ‘Van nu en Straks’-generatie, de ‘Vijftigers’, de ‘soixante huitards’ enzovoorts – als een generatie worden getypeerd.

Haar eigen identiteit krijgt iedere generatie van de ‘ervaringsgelaagtheid’ die tijdens de socialisatieperiode van haar leden ontstond door samen ‘generatievormende gebeurtenissen’ (*generational events*) te beleven. Elke generatie bekijkt de overgeleverde cultuur met een nieuwe blik en uit dit ‘fresh contact’ ontstaat een eigen stijl, die anders is dan die van de vorige generaties. De overgeleverde waarden en waarheden worden door de jongere generatie onveranderd overgenomen, maar aangepast aan het eigen aanvoelen en dus getransformeerd. Zo gaat cultuuroverdracht altijd gepaard met cultuurvernieuwing, en wordt er met het verschuiven van de generaties ook een sociale verandering gerealiseerd. Dat is mogelijk omdat de socialisatie van de jeugd zich afspeelt in een spanningsveld van verscheidene historische krachten. Enerzijds worden de jongeren de grenzen van vrijheid ingeprent, anderzijds worden ideologische concepten meegegeven die naast beperkende normen ook vrijheidswaarden insluiten. Niet alle groepen jeugdigen zijn even gevoelig voor die vrijheid die toelaat een keuze te maken uit het aangeboden waardepakket en evenmin zijn alle groepen jeugdigen ook intellectueel in staat zulke keuzes te maken. De waardegevoeligheid en de mentale kwaliteiten om ermee om te gaan zijn het sterkst bij de meest bevoorrechte groep – de studenten – en komt nauwelijks naar voren bij jeugdigen met minder sociale kansen zoals de werkende jongeren. Vandaar dat men – zoals de Oostenrijkse jeugdsocioloog Leopold Rosenmayr onderstreept – ‘jeugd’ of ‘studentenbeweging’

niet mag bestuderen als op zichzelf staande gegevens, maar als historische actoren van reproductie en transformatie van de maatschappelijke cultuur.⁸

Verder speelt de historische context een belangrijke rol. Het karakter van generaties wordt immers bepaald door de gebeurtenissen die de socialisatie hebben gedomineerd. De gemeenschappelijke ervaring van die gebeurtenissen heeft tot gevolg dat ook het latere gedrag van de generatiegenoten vergelijkbare kenmerken zal vertonen, en doorheen de tijd het merkteken van de generatie zichtbaar blijft, terwijl mensen van andere generaties vanuit het perspectief van hun eigen doorleefd verleden reageren en dus de actualiteit vanuit een andere hoek bekijken. Zoals de Duitse kunsthistoricus Wilhelm Pinder al in 1926 heeft aangestipt, bestaat er een verschil tussen de 'innerlijk doorleefde tijd' en de 'objectieve tijd' met als resultaat een 'ongelijkzijdigheid van de gelijktijdigen'.⁹

Binnen één zich vormende generatie kunnen er toch nog uiteenlopende perceptiepatronen en stijlen ontstaan. Generatiegenoten reageren immers niet allemaal op dezelfde wijze op de generatievormende gebeurtenissen. Mannheim onderscheidt daarom binnen elke generatie nog 'generatie-eenheden' (*generational units*), die als antwoord op de gemeenschappelijk beleefde 'generational events' bepaalde maatschappelijke blauwdrukken, denkstijlen of een mentaliteit ontwikkelen. Andere 'units' werken alternatieve 'antwoorden' uit. Deze trendsetters – vaak een concreet aanwijsbaar groepje van mensen die elkaar kennen – fungeren als oriëntatiepunt voor generatiegenoten, die zich in die stijl en mentaliteit herkennen. Weldra worden binnen één generatie uiteenlopende groepspatronen zichtbaar die onderling om zo veel mogelijk aanhang strijden. Meer dan elders spelen deze 'generatie-eenheden' in de kleine studentenwereld een belangrijke rol. Ze bepalen grotendeels de 'studentenpolitiek' met haar specifieke formaties, maar ook de levensstijl en het engagement van generatiegenoten in een bepaalde periode.

Zoals elke sociale beweging wilde de studentenbeweging de bredere maatschappij veranderen of verandering tegenwerken, steunde ze op een wij-gevoel dat breder was dan het lidmaatschap van één organisatie of vereniging en bestond ze vooral door de geëngageerde inzet van gemobiliseerde activisten die zich als dragers van 'de beweging' beschouwden. Aanvankelijk was zo een beweging haast structuurloos en steunde ze op informele persoonlijke contacten. Ze ontwikkelde vervolgens op grond van gemeenschappelijke ervaring een gevoel van betrokkenheid en solidariteit. Omdat de studentenpopulatie voortdurend veranderde, werd ze niet enkel geritmeerd door de bredere historische gebeurtenissen en conjuncturele ontwikkelingen, maar vooral door elkaar opvolgende generaties.

Door de snelle wisseling van de studentengroepen was het niet verwonderlijk dat een studentenbeweging meestal een 'sporadisch' verschijnsel was, en eerder uitzonderlijk een continuïteit over de generaties heen kon opbouwen.¹⁰ Dat was maar mogelijk zolang de structurele voorwaarden aanwezig waren om de traditie van de beweging levend te houden.

Katholiek Vlaanderen

In haar 'klassieke vorm' – van voorhoede van een bredere 'beweging' – had de studentenbeweging vaak een lange levensduur. De normatieve verwachting vanuit de bredere beweging maakte dat de beweging de traditie van een eigen roeping gemakkelijker van generatie op generatie kon overdragen.¹¹ Dat betekende ook dat de eigen ideologisch-historische inbedding, en in het bijzonder de eigen studenten- en jeugdtradities binnen een bepaalde nationale gemeenschap van groot belang waren voor de ontwikkelingen van de studentenbeweging.

Een van de sterkste en generaties lang gecontinueerde 'klassieke' studentenbeweging was de Vlaamse studentenbeweging in Leuven die sinds de jaren 1870 tot 1968, dus bijna honderd jaar lang, een voorhoederol speelde in de Vlaamse beweging. Die Leuvense studentenbeweging was nog belangrijker omdat ze ook banden had met de scholieren in het middelbaar onderwijs en met de priesterstudenten in de seminaries. Zij vormden samen de Katholieke Vlaamse Studentenbeweging – met hoofdletters als eigenaam – een beweging waarvoor de West-Vlaamse student Albrecht Rodenbach de toon zette vanaf 1875, en die zowel Leuvense studenten, collegeleerlingen als seminaristen samenbracht in plaatselijke gilden en gouvondens. Ze zag zichzelf als 'een hoofdfactor in de Vlaamse beweging' omdat uit haar 'als uit een immer opborrelende bron, de overtuigde onbaatzuchtige voorvechters voortkomen die aan de Vlaamse kamp de ononderbroken voortzetting en de eindzege moeten bezorgen'.¹² De beweging hield vast aan het tweespan Vlaams en katholiek, en stelde als specifieke doelstelling de vorming van de eigen leden voorop, maar dan een vorming gericht op een militante deelname aan de Vlaamse beweging 'later', die daarom ook 'nu al', in de leerjaren de leden vertrouwd diende te maken met alle problemen waarmee de Vlaamse beweging geconfronteerd werd.¹³

In deze Katholieke Vlaamse Studentenbeweging namen de Leuvense studenten, die tegelijk ook in de Leuvense Vlaamse studentenbeweging actief waren, een belangrijke plaats in. Ze vormden de hoofd- en gouvondens

besturen van het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond of AKVS, dat natuurlijk beïnvloed werd door de koers die de Leuvense Vlaamse studentenbeweging 'as such' voer.¹⁴ De keuze van de Leuvense beweging voor Vlaams-nationalisme en antibelgicisme in het interbellum sleepte daardoor ook het AKVS mee in een conflict met de kerkelijke overheid die haar collegejongens tegen dat radicalisme wilde beschermen. Dat leidde tot verdeeldheid binnen het AKVS en uiteindelijk tot de ondergang van deze organisatie, wat meteen het einde van een traditie betekende: die van een gezamenlijke beweging van de katholieke studerende jeugd die vanuit Leuven werd geleid, en die ruim zes decennia had bestaan.



In 1946-47 was de jaarleuze van KSA-Jong-Vlaanderen: 'Dat volk moet herleven', een verwijzing naar de bekende toespraak van Hugo Verriest op 26 december 1872 in Roeselare met als aanhef: "Eertjids heeft er een volk bestaan..."

Maar de roeping van de Vlaamse studerende jeugd om een rol te spelen in de Vlaamse katholieke gemeenschap bleef bestaan. Er daagden erfgenamen op die wel de idealistische en Vlaamsgezinde inboedel van het AKVS overnamen, maar niet het antibelgicisme. Jongere generaties studerenden waren bereid het gezag van de kerkelijke overheid te accepteren, en in de traditie van studentenengagement ook de Katholieke Actie als nieuw

element op te nemen. De bisschoppelijke Vlaamse studentenbewegingen en de KSA (Katholieke Studentenactie) gingen nu de jeugd in de katholieke colleges groeperen en groeiden tijdens de oorlog uit tot totaal-jeugdbewegingen, waarin zowel inzet voor de Vlaamse gemeenschap als voor de Kerk in Vlaanderen de voornaamste opdrachten waren.

Zo trokken ook in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw na hun humaniora collegejongens naar Leuven, gevormd in de overtuiging dat zij als katholieke Vlaamse studenten de opdracht hadden om zowel nu als later een bijdrage te leveren aan de opbouw van een nieuwe wereld. Eens in Leuven sloten zij zich als vanzelfsprekend aan bij de levende – en van generatie op generatie overgeleverde – traditie van de Vlaamse universitaire studentenbeweging die er actief was. Die 'back to the people spirit' van dienstbaarheid aan de gemeenschap steunde op de gedachte dat de universiteit de samenleving moest dienen, en dat de studenten als gepri-vilegieerden de morele plicht hadden dat te helpen realiseren. Zo werd de rol van de oude Katholieke Vlaamse Studentenbeweging rechtstreeks overgenomen door de naoorlogse Leuvense Vlaamse Studentenbeweging tot aan de ideologische wending van de jaren zestig. Onrechtstreeks gebeurde dat in het middelbaar onderwijs door de scholierenbeweging KSA-Jong Vlaanderen, die zich zag als de erfgenaam van de Katholieke Vlaamse Studentenbeweging, en die – naast haar rol als jeugdbeweging – het ook als haar taak bleef beschouwen zich in te zetten voor het hele scholierenmilieu, een taak die ze zou vervullen tot het verdampen van die traditie in de jaren tachtig van de vorige eeuw.

Dit boek

Dit boek brengt (herwerkte) eerder verschenen en nieuwe bijdragen samen, die laten zien hoe de elkaar opvolgende generaties katholieke Vlaamse studenten aan de Leuvense universiteit en in de katholieke colleges, hun inzet ten dienste van de gemeenschap gestalte gaven in de korte 20ste eeuw, van na de Eerste Wereldoorlog tot het einde van de jaren 1980. Dat was een evolutie waarin elkaar opvolgende generaties telkens weer gehoor gaven aan de opdracht zich in te zetten voor hun ideaal, al volgden ze weliswaar de golfbewegingen van de bredere samenleving over een periode van zeven decennia. De inhoud van dat engagement verschoof parallel met de ideologische klemtonen. In het interbellum van Vlaamsgezind, naar Vlaams-nationalistisch en vervolgens anti-Belgisch, rechts-revolutionair en integraal katholiek. Na de oorlog van opnieuw Vlaams-

gezind, over Vlaams-nationalistisch, sociaal bewogen en open katholiek tot radicaal Vlaams ten tijde van 'Leuven Vlaams'. In de jaren zestig en zeventig: van radicaal Vlaams naar antiautoritair en nieuw-links tot maatschappijkritisch. Pas in de jaren tachtig plooidde het studentenengagement zich naar de eigen kleine wereld, en verdween ten slotte de inzet voor de bredere maatschappij naar de achtergrond. Behalve door de veranderingen in de maatschappelijke omstandigheden kwam dit door het geleidelijk verdampen van de levende traditie bij de elkaar opvolgende generaties.

Die evolutie schetsen we in op zichzelf staande hoofdstukken, die toch een geheel vormen omdat we onze invalshoek telkens anders kiezen. Wij focussen op de Leuvense studentenbeweging (bijdragen 1, 2, 7, 8) en haar Groot-Nederlandse contacten (3), en op de scholierenbeweging (4, 5, 6, 10). Als achtergrond schetsen we de kering in het katholiek collegeleven (9) aan de katholieke universiteit (11) en bij de katholieke Vlaamse intellectuelen (12) met een bijzondere aandacht voor het effect van het katholicisme op het engagement van de medespelers. En ten slotte staan we in het besluit stil bij de vraag hoe het mogelijk was dat enerzijds het vuur van het studentenengagement met wisselende ideologische invulling zo lang van generatie op generatie brandend werd gehouden, en anderzijds waarom de fakkel vanaf het einde van de jaren tachtig is gedoofd. Terwijl het einde van een traditie hier wel is uitgewerkt, is dat niet het geval met het ontstaan van die traditie. In 1919 hernamen immers de katholieke Vlaamse studenten een engagement dat al eerder in de 19de eeuw ontstond. Dat dit hier niet behandeld wordt is eenvoudig omdat niet de auteur van dit boek, maar een andere historicus, Lieve Gevers, die periode grondig heeft onderzocht. Ik verwijs de geïnteresseerde lezer dan ook graag naar haar studies over die periode, en focus in dit boek enkel op de (korte) 20ste eeuw²⁵.

Door de verspreide vorm waarin de in dit boek gebundelde bijdragen tot nu toe bestonden waren ze voor een breder publiek van geïnteresseerden nauwelijks beschikbaar, en bleef de onderlinge samenhang ervan verborgen. Pas bij het samenbrengen van verschillende gekleurde elementen in een bepaalde configuratie kan een mozaïek uitgroeien tot een geheel. Door de bundeling verschijnt een globaal beeld, waarin het idealisme dat in het katholieke Vlaanderen generaties lang jonge studerenden heeft bewogen en voor hen een grote betekenis heeft gehad, duidelijk wordt. Het helpt wellicht ook om te begrijpen, waarom het eens zo bloeiende engagement verdampt is, en ondenkbaar is geworden in de samenleving van vandaag – die zo grondig anders is dan die van de hier behandelde periode.